ДО

Председателя на Научно жури

по процедура за придобиване на ОНС „Доктор“

докторска програма „Управление на здравните грижи“

Медицински университет – Варна „Проф. д-р Параскев Стоянов“

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Дима Крумова Цанова, д.м.

катедра „Социална медицина и здравен мениджмънт“

Факултет „Обществено здраве“

Медицински Университет – Плевен

По процедура за присъждане на ОНС „Доктор“

Област на висше образование: 7. “Здравеопазване и спорт”

Професионално направление: 7.4. “Обществено здраве”

Докторска програма: “Управление на здравните грижи”

Автор: Нела Георгиева Калпакчиева

Форма на докторантурата: редовна форма на обучение

Тема на дисертационния труд: „Знания, отношения и практики, свързани с контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории“

Научен ръководител: проф. д-р Клара Докова, д.м.

Представям становището в качеството си на член на Научно жури, определено със заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-62/27.01.2026 г. Декларирам, че нямам конфликт на интереси, включително съавторство с дисертанта Нела Георгиева Калпакчиева.

Общо представяне на процедурата

Нела Георгиева Калпакчиева е зачислена като докторант в редовна форма на обучение в докторска програма „Управление на здравните грижи“, П.Н. 7.4. “Обществено здраве”, в Катедра „Здравни грижи“, Факултет „Обществено здравеопазване“, при Медицински университет – Варна със Заповед № Р-109-94/01.02.2023 г. с научен ръководител проф. д-р Клара Докова, д.м. и тема на дисертационния труд „Знания, отношения и практики, свързани с контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории“. Положила е успешно изпит за докторски минимум по специалността и на основание Решение на Факултетния съвет на Факултет „Обществено здравеопазване“, Медицински университет – Варна, докторантката е отчислена със Заповед на Ректора № Р-109-62/27.01.2026 г. с право на защита след изпълнени задачи по индивидуалния учебен план и придобити необходими кредити.

Представеният ми комплект материали на електронен носител е в съответствие с изискванията на нормативната база и въз основа на набора материали и документи заявявам, че са спазени реда и условията за защита на дисертационен труд за придобиване на ОНС „Доктор“, съгласно ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и ПРАС в Медицински университет – Варна.

Кратки биографични данни за докторанта

Дисертантът преподавател Нела Калпакчиева е професионален бакалавър по „Зъботехника“, бакалавър по „Управление на здравните грижи“ и магистър по „Управление на здравните грижи“. През 2025 г. е зачислена за специалност „Обществено здравеопазване“.

От 2012 до 2018 г. работи като зъботехник в СМДЛ, а от 2013 г. е хоноруван преподавател в МУ – Варна. През 2018 г. е назначена за преподавател и понастоящем е член на екипа на Медицински колеж, Учебен сектор „Зъботехник“, при Медицински университет – Варна. Владее английски и руски език.

Дисертационният труд е написан на 161 страници и съдържа 39 таблици, 34 фигури и 3 приложения. Включени са всички основни елементи на общо възприетата у нас структурата за представяне на дисертационен труд: въведение – 2 стр.; литературен обзор – 42 стр.; цел и задачи – 1 стр.; материали и методи – 9 стр.; резултати и обсъждане – 91 стр.; изводи, приноси и приложения – 6 стр.; библиография – 14 стр., включваща 157 източника на латиница, като 67 източника (37.64%) са публикувани след 2020 год.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цел и задачи

Проблемът с инфекциите в зъботехническите лаборатории е изключително актуален, особено в контекста на повишените изисквания за биологична безопасност, глобализацията на здравните услуги и поуките от последните пандемични кризи. Зъботехническите лаборатории са ключово звено между клиничната дентална практика и крайния пациент, но често остават подценявани по отношение на контрола на инфекциите.

Зъботехниците ежедневно работят с отпечатъци, протези, коронки, мостове и други дентални конструкции, които влизат в пряк контакт със слюнка, кръв и орални тъкани. Тези материали могат да бъдат носители на патогенни микроорганизми – бактерии, вируси и гъбички, включително причинители на хепатит B и C, HIV, туберкулоза, грипни вируси и коронавируси. Според данни и препоръки на Световната здравна организация, здравните работници, включително тези извън директната клинична среда, са изложени на повишен риск от професионални инфекции при недостатъчни мерки за контрол.

Допълнителен рисков фактор е аерозолното замърсяване – при шлифоване, полиране и обработка на протезни конструкции се отделят фини прахови частици, които могат да съдържат микроорганизми и да се задържат във въздуха. В условия на лоша вентилация и недостатъчна лична защита, това значително увеличава риска от въздушно-капкови инфекции.

Оценявам като много актуално и целесъобразно проведеното проучване на знанията, отношенията и практиките, свързани с контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории в България.

Литературният обзор обхваща 42 страници и съдържа 3 таблици. Разглеждат се въпроси, свързани с международните политики и препоръки за превенция и контрол на инфекциите в областта на денталната медицина с фокус върху зъботехническите

лаборатории, нормативната уредба в България, регламентираща превенцията и контрола на инфекциите в зъботехническите лаборатории. Подробно са разгледани рисковете от кръстосана инфекция в тези лаборатории, както и знанията, отношенията и практиките, свързани с превенция и контрол на инфекциите в зъботехническите лаборатории. Обърнато е и внимание на професионалното обучение за контрол на инфекциите на денталните професионалисти.

Позитивно качество на разработката е извеждането на изводи от литературния обзор, което дисертантката е направила. Изводите дават основание и за формулиране на целта на дисертацията, която е изследване на знанията, отношенията и практиките, свързани с контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории в България.

В изпълнението на тази цел Нела Калпакчиева си поставя пет задачи и е извела пет изследователски хипотези, свързани с текущото състояние на проблема с инфекциите в зъботехническата практика в България и потребността от професионално организирани образователни интервенции за подобряване на информираността и практиката по проблема.

Методика на изследването

Използваните материали и методи са подробно описани и дават обективна възможност за осъществяването на поставената цел и задачи. Прави впечатление прецизността в представянето на информацията в тази част на дисертацията, което подсказва отношение към качеството на получените резултати от докторанта. Използване е описателно срезово проучване, с разработен въпросник за изследване знанията, отношенията и практиките за контрол на инфекциите на зъботехниците в България. Организирано и проведено е и анкетно проучване относно дезинфекционните и комуникационни практики, свързани с контрола на инфекциите сред практикуващи лекари по дентална медицина. Въпросниците са разпространени чрез интернет платформата Google Forms. Изключително прецизно е описан подбора на извадката. Използвани са адекватни статистически методи за обработка и анализ на получените резултати. Избраните, представени и приложени методични подходи са позволили на дисертантката да изпълни задачите на изследването и да постигне поставената цел.

Представените резултати от дисертационната работа показват, че проучването е не само добре планирано, но и успешно изпълнено. Данните са описани ясно, добре онагледени. Високо оценявам вида и стила на фигурите с получените резултати, което улеснява ориентирането в разработката, както и прецизното описание на фигурите.

Резултатите от изследването са структурирани в три основни раздела:

1) информираност относно рисковете за кръстосана инфекция и мерките за контрол;
2) практики за контрол на инфекциите в лабораторията и
3) отношение към контрола на инфекциите.

По отношение на първия раздел резултатите показват, че около половината участници (54,8%) оценяват нивото си на информираност относно контрола на кръстосаните инфекции като „отлично“ и „много добро“ и 75,2% от анкетираните лица правилно посочват определението за кръстосана инфекция. Прави впечатление, че по-малко от 20% от зъботехниците съобщават, че са получили обучение по темата след завършване на образованието си, като едва 5,9% са провели обучение в предходната година. Изследването на информираността, свързана с писмените протоколи в лабораториите за ключови области

на контрол на инфекциите, показва ниско ниво на осведоменост, особено по отношение на постекспозиционната политика (9,9%) и протокола за боравене с остри предмети (19,7%).

При практиките за контрол на инфекциите в лабораторията е установен голям дял на респондентите, които третират замърсените отпечатъци единствено като ги измиват под течаща вода (17,7%), а 56,3% от зъботехниците изпълняват частично протокола за дезинфекция. Установено е също така, че 52,2% от участниците нямат практика да дезинфекцират материалите преди изпращане от лабораторията до денталния кабинет. Анализът показва, че респондентите с по-голям професионален опит са по-небрежни към физическата си защита и личните предпазни средства. Относителният дял на зъботехниците със стаж до 10 г., които използват всички лични предпазни средства е 64,6% - почти два пъти по-голям от този на респондентите със стаж над 11 г. (34,3%). Относно хигиената на ръцете резултатите показват, че най-често респондентите измиват ръцете си, когато са видимо замърсени (77,8%). Най-малък е делът на зъботехниците, които потвърждават, че извършват хигиена на ръцете при напускане на лабораторията (61,1%). Само една четвърт от респондентите не извършват хигиена на ръцете при докосване на предмети, които има вероятност да са замърсени с кръв, слюнка и респираторни секрети. Установено е и ниско ваксинационното покритие срещу хепатит В – само 43,8% от респондентите декларират ваксинация срещу вируса.

При изследване отношението към контрола на инфекциите е установено, че 26,7% от респондентите оценяват индивидуалния риск от кръстосана инфекция, на който са изложени по време на работа като „висок“, 35,2% възприемат индивидуалния си риск като „нисък“, а едва трима респонденти (1,5%) смятат, че за тях не съществува такъв риск. Резултатите показват, че зъботехниците, които прилагат пълния протокол за дезинфекция на денталните отпечатъци, най-често са склонни да оценяват прилагането на мерките за контрол на инфекциите в техните лаборатории като „отлично“ и „много добро“ (69,2%). Установено е позитивно отношение на респондентите към периодично обучение за контрол на инфекциите - 79,3% споделят категорично, че одобряват въвеждането на такъв вид обучение.

По отношение на методите за предоставяне на информация за дезинфекционния статус на материалите, изпращани в зъботехническата лаборатория, най-често денталните лекари уведомяват устно лабораторията (41,0%). Малко над една четвърт (26,8%) от респондентите потвърждават, че поставят етикет на опаковката, който съдържа информация за статуса на дезинфекция. Установено е, че само 47,5% от лекарите по дентална медицина потвърждават, че извършват дезинфекция на клиничните материали, преди да ги изпратят в зъботехническата лаборатория.

Получените резултати са обект на дискусия в рамките на 15 страници от дисертацията, където са разгледани и синтезирани собствените резултати от четирите проведени проучвания, което показва развит аналитичен подход у докторанта и добро боравене с научната литература по темата на дисертационния труд. Представено е цялостно, кратко, заключително обсъждане, което обобщава резултатите. От получените резултати и представеното обсъждане може да се направи извода, че дисертантът владее използваните методи, умело и разбираемо представя получените данни.

Формулирани са единадесет извода, които са логично отражение на получените резултати. Изводите са точни и изчерпателни, отразяват резултатите по поставените задачи.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приемам приносите, формулирани от докторанта. Формулирани са 6 приноса с теоретико-познавателен характер и 2 с практико-приложен характер.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Резултатите от дисертационния труд са публикувани в 2 реални статии, на които Нела Калпакчиева е първи автор.

Автореферат

Авторефератът е представен на български език. Отговаря на изискванията както по съдържание, така и по оформление. Той отразява коректно същността на дисертационния труд. Онагледен е с високо информативни фигури и таблици. В него са отразени методологията, основните резултати с обсъждането им и съответните изводи, приноси и свързаните с труда публикации.

Критични забележки и препоръки

Дисертационният труд би спечелил, ако резултатите бъдат по-широко публикувани.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Нела Георгиева Калпакчиева „Знания, отношения и практики, свързани с контрола на кръстосаните инфекции в зъботехническите лаборатории" съдържа научно-теоретични и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Работата отговаря на всички изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на висшето училище.

Дисертационният труд показва, че докторантът Нела Георгиева Калпакчиева е овладяла методики, умее да анализира, да синтезира резултати и да формулира изводи. От изброеното следва, че са изпълнени двете квалификационни задачи на докторантурата – образователната и научната, и завършеният писмен труд може да получи заслужена положителна оценка.

Поради гореизложеното, давам своята **положителна** оценка и предлагам на многоуважаемите членове на Научното жури да присъди ОНС "Доктор" на Нела Георгиева Калпакчиева в докторска програма по Управление на здравните грижи, ПН 7.4. Обществено здраве.

24.02.2026 г.

гр. Плевен

Изготвил рецензията:

Заличено на основание чл. 5, §1, б. „В" от Регламент (ЕС) 2016/679

/Доц. д-р Дима Цанова, дм/